

TALABALARDA MUSIQIY TARBIYANI RIVOJLANTIRISH.

Toshkent davlat pedagogika universiteti
mustaqil izlanuvchisi B.D.Davronov

Annotatsiya: Ushbu maqolani mazmuni badiiy jamoalarda va madaniyat markazlarida faoliyat yuritayotgan turli ijodiy to‘garaklarda musiqiy qobiliyatini shakllantirayotgan yoshlar tahsilida ham artpedagogikaning ahamiyati xaqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Artpedagogika, badiiy jamoalar, musiqiy qobiliyati, obrazli, abstrakt, tasviriy san‘at.

Kirish.

Yoshlarda his-tuyg‘u madaniyatini, obrazli va abstrakt badiiy tafakkurni, tasavvurni o‘stirishda tasviriy san‘atning, musiqa, badiiy adabiyot, raqs va boshqa san‘at turlarining ahamiyati beqiyosdir. Jumladan, tasviriy san‘at asarlari inson hayotini va tabiatni bilishda, chuqurroq anglashda yordam beradi. Oilada yoshlar umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishning ilmiy nazariy jihatlariga e‘tibor qaratadigan bo‘lsak, pedagog olimlar emotsional «idrok etish»ni «emotsional faoliyatsizlik» dan himoya etib, «his – tuyg‘u madaniyati»ning shaxs ma‘naviy hayotida alohida sohasi sifatida e‘tibor beradilar. Ularning intellektual rivojlanishi uning ma‘naviy hayotida emotsional madaniyatining shakllanishida muhim ahamiyatga ega deb ta‘riflaydilar.[1.224] U nafaqat ko‘rinadigan narsalarni idrok qilishda, balki ijodkorlikni rivojlantirishda ham alohida qimmatga ega. Rasm va haykallarda voqealar zanjirining bir oni, bir bo‘lagi tasvirlangan bo‘lsa-da, kuzatuvchi ularda aks ettirilgan voqealar, xarakterlar va obrazlarni harakatda ko‘ra oladi.

Asosiy qism

Musiqa – tovushlarda ochiladigan his-tuyg‘ular majmuyi sifatida yoshlarning badiiy-estetik qarashlariga ta‘sir etish kuchiga ko‘ra san‘at turlari orasida yetakchi o‘rinni egallaydi. Adabiyot – ifoda vositasi sifatida yanada qudratli badiiy-estetik ta‘sir – so‘z kuchiga ega. Badiiy asarlarda ifodalangan obrazlar yoshlarning ma‘naviy nafosatini, bunyodkor g‘oyalar go‘zalligini anglashga qaratilgan bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Misol uchun, Yunus Rajabiyning “O‘zbek xalq cholg‘u musiqasi” deb nomlangan to‘plamidan o‘rta

asrlardagi va keyinchalik yaratilgan musiqa traktatlarida cholg‘u asboblari va ularda ijro etiladigan asarlar to‘g‘risida qimmatli ma‘lumotlar berilgan. Bu borada Abu Nasr al-Forobiyning “Musiqa haqidagi risola”siga alohida urg‘u berib, cholg‘u asbobi va musiqiy ohang uyg‘unligining inson estetik olamiga ta‘siriga doir ayrim faktik mulohazani bayon etadi. Bu bilan musiqa cholg‘ularining ashulachiga jo‘r bo‘lishi hamda xonandaning yakka holda ijro etishiga ko‘maklashishi kabi ikki xil vazifani bajaradi. Mana shunday yondashuvlarni o‘rganish va musiqiy asarlarni tahlili bilan shug‘ullanish bo‘lajak musiqa ta‘limi o‘qituvchilarida badiy-estetik kompetentligini rivojlantiradi.[2.86]

Musiqa bilan oshno bo‘lish, uni o‘rganishda madaniyat uylarida faoliyat yuritayotgan to‘garaklarning ahamiyati katta. Ushbu to‘garaklarda tahsil olgan, o‘z iqtidorini, iste‘dodini namoyon eta olgan yoshlar turli badiiy jamoalarda o‘z faoliyatlarini boshlamoqda. O‘zbekistonda professional va havaskor badiiy jamoalar turli korxonalar va tashkilotlar, mahalla va turar joylardagi singari oliy, o‘rta maxsus va umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida ham keng faoliyat ko‘rsatmoqda. Ularda yoshlar o‘zlarining estetik ehtiyojlarini qondirish bilan bir vaqtda, har tomonlama rivojlangan komil inson sifatida shakllanish imkoniyatiga ega bo‘lib, o‘z iqtidorlarini ro‘yobga chiqarmoqda. Zero, “professional san‘at ham, havaskorlik san‘ati ham kishilarni tarbiyalashda umumiy maqsad va vazifalarga ega. Chunki san‘at kishilarning quvonch va hayajonlari, ehtiroslarining manbai sifatida ularning hissiyoti, fikri, irodasini ifoda etib, shaxsni ma‘naviy va g‘oyaviy boyitishga xizmat qiladi”[3.102]. Badiiy jamoalarda va madaniyat markazlarida faoliyat yuritayotgan turli ijodiy to‘garaklarda musiqiy qobiliyatini shakllantirayotgan yoshlar tahsilida ham artpedagogikaning ahamiyati muhimdir.

Artpedagogika suggestiv modulli kichik universal texnologiya sifatida yoshlar tarbiyasida Ustoz-shogird munosabatlariga ham tayanadi. Mazkur texnologiya o‘zining artpedagogik, ya‘ni badiiy emotsional, yorqin taassurot, inontirish, qiziqtirishga yo‘naltirilganligi, talaffuz, mimikadan foydalanish, his-tuyg‘ularni uyg‘otishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Bunda har bir yangi mavzuni o‘zlashtirishda obrazlardan foydalanish, hissiyotlarni uyg‘otish va har bir havaskor yosh ana shu hislarni sezishini ta‘minlashga e‘tibor beriladi.

Xulosa.

Yuqoridagi nazariy va uslubiy tahlillar natijalaridan kelib chiqib, artpedagogikaning yoshlar tarbiyasidagi funksional modelini suggestiv modulli

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 12. December 2024

universal texnologiya sifatida quyidagicha ifodalash mumkin. Artpedagogik jarayonga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilish bugungi kunda samaralidir.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yhati

1. S. Sharipova. Oilada yoshlar umummadaniy dunyoqarashni shakllantirish mazmuni. // Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar 6, 2021 noyabr. 224-bet
2. D. Murodova. Bo‘lajak musiqa ta’limi o‘qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirishning nazariy asoslari. // Muallim va uzliksiz bilimlantiruv. 5/6 2012. 86b
3. O‘. Toshmatov Badiiy jamoalar bilan ishlash uslubiyoti. // Respublika metodika va axborot markazi. – T.: 2006. – 102-b
4. B.D.Davronov. Talabalarning musiqiy kompyuter faoliyatidagi art-pedagogik texnologiyalar Namangan Davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. v Jurnal 5-son 2024.y 817-819-betlar
5. B.D.Davronov. Art-pedagogik texnologiyalar vositasida talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish. Toshkent Davlat pedagogika universiteti Ilmiy Axborotlari ilmiy-nazariy jurnali 2024.y 11-soni 39-49 betlar
6. B.D.Davronov. Cholg‘u ijrochiligi Toshkent. “Fan va talim poligraf” 2019. 163 b

**Research Science and
Innovation House**